

RUS TILI DARSLARINI SIFATLI TASHKIL ETISH METODLARI**Fayziyeva Charos Toshmat qizi**

Annotatsiya. *Ushbu maqolada rus tili darslarini samarali tashkil etishning metodik asoslari, ta’lim jarayonini zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida yo’lga qo’yish tamoyillari va o’qituvchining kasbiy mahorati bilan bog’liq jihatlar tahlil etilgan. Rus tilini o’rgatishda kommunikativ yondashuv, interfaol metodlar, o’quvchilarda tilga qiziqish va nutqiy faollikni rivojlantirish mexanizmlari yoritilgan. Maqola rus tili o’qituvchilari uchun amaliy va metodik qo’llanma sifatida ahamiyatga ega.*

Kalit so’zlar: *Innovatsion, metod, ta’lim sohalari, muloqot, rus tili, muallim.*

KIRISH

Bugungi globallashuv sharoitida chet tillarini, jumladan rus tilini o’rganish nafaqat kommunikativ zarurat, balki intellektual rivojlanish omiliga aylanmoqda. Rus tili — bu nafaqat xalqaro muloqot vositasi, balki ilm-fan, madaniyat va adabiyot tillaridan biridir. O‘zbekiston ta’lim tizimida rus tili darslarini sifatli tashkil etish masalasi dolzarb bo‘lib, bu borada o’qituvchining metodik yondashuvi, innovatsion fikrlashi va o’quvchilarning ehtiyojini to’g’ri aniqlay olishi katta ahamiyat kasb etadi.

Rus tilini o’qitish jarayoni o’ziga xos murakkablikka ega, chunki u nafaqat lingvistik, balki psixologik, madaniy va kommunikativ jihatdan o’zaro bog’liq elementlarni o’z ichiga oladi. Shu bois darslarni samarali tashkil etish uchun o’qituvchi ta’lim jarayoniga ijodiy yondashishi, zamonaviy metodlardan foydalana olishi va har bir o’quvchining o’ziga xos o’rganish uslubini hisobga olishi zarur [1].

ASOSIY QISM

Rus tili darslarining samaradorligi, avvalo, o’qituvchi tomonidan tanlangan metodik yondashuvga bog’liq. Til o’rgatishda eng muhim maqsad — o’quvchining kommunikativ kompetensiyasini shakllantirish, ya’ni u o’z fikrini rus tilida to’g’ri, ravon va madaniyatli tarzda ifodalay olishi kerak.

Bunda kommunikativ yondashuv asosiy metodik prinsip sifatida qaraladi. Bu yondashuvda til o’rganish jarayoni sun’iy mashqlardan ko’ra real muloqotga, hayotiy vaziyatlarda tilni qo’llashga yo’naltiriladi. Masalan, o’quvchilar o’zlari haqida suhbatlashish, fikr almashish, muammoli vaziyatlarni hal qilish orqali tilni tabiiy o’zlashtiradilar.

Samarali metodlar orasida dialogik va monologik nutqni rivojlantirish, rol o’ynash mashg’ulotlari, situatsion suhbatlar, intervyu, munozara mashg’ulotlari kabi faol usullar

alohida o‘rin tutadi. Bu metodlar nafaqat til ko‘nikmalarini rivojlantiradi, balki o‘quvchilarda mustaqillik, fikrlash va ijtimoiy faollikni ham shakllantiradi.

Zamonaviy pedagogika til o‘qitish jarayonini faqat darslik bilan cheklamaydi. Interfaol ta‘lim — bu o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasida o‘zaro faol muloqotga asoslangan jarayon. Rus tili darslarida interfaol metodlardan foydalanish o‘quvchilarning tilga bo‘lgan qiziqishini oshiradi, ularni faol o‘rganishga undaydi.

Masalan, “Zanjirli suhbat”, “Aqliy hujum”, “Juftlikda muloqot”, “Rol o‘yinlari”, “Krossvord tuzish”, “Grammatika lotereyasi” kabi o‘yinli mashg‘ulotlar o‘quvchilarda emotsional ishtirokni kuchaytiradi. Bu metodlar orqali o‘quvchilar grammatikani amaliy misollar orqali o‘zlashtiradilar, so‘z boyligini kengaytiradilar va rus tilida tabiiy muloqot olib borish malakasiga ega bo‘ladilar [2].

Interfaol metodlarning asosiy afzalligi shundaki, ular darsni jonlantiradi, o‘quvchini dars markaziga olib chiqadi. Endilikda o‘qituvchi monolog emas, balki suhbatdoshga, yo‘naltiruvchiga aylanadi. Bu esa darsning sifatini, samaradorligini va o‘quvchilarning nutqiy faolligini sezilarli darajada oshiradi.

Til o‘rganishda muvaffaqiyatning kaliti — bu motivatsiya. Agar o‘quvchi rus tilini o‘rganishning ahamiyatini his qilmasa, hech qanday metod samarali bo‘la olmaydi. Shu bois o‘qituvchi, avvalo, o‘quvchining ichki ehtiyojini uyg‘otishi lozim.

Motivatsiyani oshirish uchun o‘qituvchi rus tili o‘rganishning amaliy foydasini ko‘rsatishi zarur: bu nafaqat kommunikativ imkoniyat, balki kelajakda yaxshi ish topish, xorijiy adabiyotlardan foydalanish, madaniyatni chuqur anglash vositasidir. Darsda real hayotiy misollar, rus tili orqali dunyo bilan aloqa qilish imkoniyatlari haqida suhbatlar o‘tkazish o‘quvchilarni ruhlantiradi.

Psixologik muhit ham muhim ahamiyatga ega. O‘quvchi o‘zini xato qilishdan qo‘rqmasligi kerak. Darsda iliq, samimiy, qo‘llab-quvvatlovchi muhit yaratilsa, o‘quvchilar erkin fikrlay oladilar, bu esa ularning nutqiy faolligini kuchaytiradi.

Bugungi raqamli davrda rus tili darslarini samarali tashkil etishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining o‘rni beqiyosdir. Multimedia vositalari, interaktiv doskalar, onlayn test tizimlari, audio va video materiallardan foydalanish o‘quvchilarning e‘tiborini kuchaytiradi, darsni jonli va qiziqarli qiladi [3].

Masalan, Wordwall, Quizlet, Kahoot, LearningApps kabi onlayn platformalar orqali darsni interaktiv tarzda tashkil etish mumkin. O‘quvchilar nafaqat o‘rganadi, balki o‘z bilimlarini real vaqt rejimida sinab ko‘radi. Shu tarzda, o‘rganish jarayoni o‘yin, raqobat va muloqot elementlari bilan boyitiladi.

Shuningdek, o‘qituvchi YouTube videolari, podkastlar, rus filmlari va multfilmlaridan o‘quv maqsadida foydalanishi mumkin. Bu o‘quvchilarni jonli nutqqa yaqinlashtiradi, tinglab tushunish va talaffuz ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Rus tili darslarining sifati, avvalo, o‘qituvchining kasbiy mahoratiga bog‘liq. O‘qituvchi faqat bilim manbai emas, balki shaxsiy namuna, ilhom manbai va kommunikativ yetakchidir.

Metodik jihatdan kuchli o‘qituvchi o‘quvchilar ehtiyojini tahlil qiladi, ularning individual xususiyatlarini hisobga oladi, darsni an’anaviydan innovatsion shaklga o‘tkazadi. O‘qituvchi har bir mavzuni hayotiy misollar bilan boyitadi, o‘quvchining tilni his qilish, tinglab tushunish va nutqiy refleksiya qilish qobiliyatini o‘stiradi.

Zamonaviy o‘qituvchi uchun asosiy fazilatlar — bu ijodkorlik, moslashuvchanlik, empatiya va motivatsiya berish qobiliyati. Chunki bugungi o‘quvchi bilimdan ko‘ra ilhomni, qiziqishni, hayotiy foydani izlaydi.

Zamonaviy ta’limda integratsion yondashuv — fanlararo aloqadorlikni ta’minlovchi eng samarali metodlardan biridir. Rus tili darslarini boshqa fanlar bilan bog‘liq holda o‘qitish o‘quvchilarning fikrlash doirasini kengaytiradi va o‘rganilayotgan materialni amaliy hayot bilan uyg‘unlashtirishga imkon beradi. Masalan, tarix darslarida o‘rganilgan ma’lumotlardan foydalanib, rus tilida insho yozish yoki geografiya darslarida o‘rganilgan mamlakatlar haqida rus tilida taqdimot tayyorlash o‘quvchilarda mustahkam integrativ tafakkurni shakllantiradi [4].

Bunday yondashuv rus tili darslarining faqat lingvistik emas, balki intellektual va madaniy rivojlantiruvchi rolini ham oshiradi. Integratsion o‘qitish orqali o‘quvchi tilda fikrlashni o‘rganadi, o‘z bilimini turli kontekstlarda qo‘llay boshlaydi. Bu jarayon til o‘rganishni sun’iy mashg‘ulot emas, balki tabiiy hayotiy jarayonga aylantiradi.

Rus tili o‘qitishning muhim vazifalaridan biri — o‘quvchilarda nutq madaniyatini shakllantirishdir. Bu faqat to‘g‘ri talaffuz yoki grammatikani bilish emas, balki fikrni aniq, lo‘nda, mantiqan asoslab ifodalash qobiliyatini rivojlantirishdir. O‘qituvchi dars jarayonida o‘quvchilarni tahliliy fikrlashga undaydigan mashg‘ulotlarni tashkil etishi lozim.

Masalan, badiiy matn ustida ishlashda o‘quvchilardan faqat so‘z yodlash emas, balki matnning mazmuni, muallif fikri, obrazlar tizimi haqida o‘z mulohazasini bildirish talab etiladi. Shu tarzda o‘quvchi nafaqat rus tilida so‘zlashadi, balki ruscha fikrlaydi, bu esa tildan foydalanish madaniyatini shakllantiradi.

Tahliliy yondashuv o‘quvchilarda tanqidiy fikrlash, muloqotda mantiqiy asos keltirish, turli nuqtai nazarlarni taqqoslay olish qobiliyatini rivojlantiradi. Shu bois rus tili darslari faqat grammatik mashg‘ulot emas, balki tafakkur maktabi sifatida tashkil etilishi zarur.

Sifatli ta’limning asosi — bu o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi samarali muloqotdir. Rus tili darslarida o‘qituvchi o‘zini “bilim manbai” sifatida emas, balki pedagogik hamkor, yo‘naltiruvchi va motivator sifatida tutishi zarur. O‘quvchi o‘z fikrini erkin ifoda etishdan cho‘chimaydigan, savol berishdan uyalmaydigan, xatoni o‘rish imkoniyati sifatida qabul qiladigan muhit yaratilgandagina dars haqiqatan sifatli bo‘ladi.

O‘qituvchining nutqi, ohangi, sabr-toqati, har bir o‘quvchiga bo‘lgan e’tibori psixologik jihatdan katta rol o‘ynaydi. Ayniqsa, rus tili singari begona tilni o‘rganishda emotsional muhit hal qiluvchi ahamiyatga ega. Shuning uchun dars jarayonida o‘qituvchi o‘quvchining ruhiy holatini his qila olishi, har bir kichik muvaffaqiyatni rag‘bat bilan e’tirof etishi lozim.

XULOSA

Rus tili darslarini sifatli tashkil etish — bu o‘qituvchidan metodik mahorat, pedagogik sezgirlik va zamonaviy texnologiyalarni o‘rinli qo‘llay bilishni talab qiluvchi ijodiy jarayondir. Darsda kommunikativ yondashuv, interfaol metodlar, motivatsion muhit va texnologik yangiliklar uyg‘unlashsa, natija nafaqat bilimda, balki o‘quvchining shaxsiy rivojida ham namoyon bo‘ladi.

Rus tilini o‘qitish — bu nafaqat so‘z va grammatikani o‘rgatish, balki fikrlash madaniyatini shakllantirish, muloqot san’atini o‘rgatish demakdir. Shu bois o‘qituvchi har bir darsni shunchaki mashg‘ulot emas, balki o‘quvchining dunyoqarashini kengaytiruvchi, uning hayotida iz qoldiruvchi ijodiy jarayon sifatida tashkil etishi zarur.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Otaboyeva. M. chet tilini o‘qitishda zamonaviy texnologiyalar samaradorligi. 2020
2. Johnson, K. E. The Sociocultural Turn and Its Challenges for Second Language Teacher Education. // TESOL Quarterly., – London., 2016.
3. Harmer J. The Practice of English Language Teaching. – London., 2011.
4. Пассов Э. И. Общительный метод обучения иностранного разговора. – Москва., 2015.
5. Larsen-Freeman, D. Techniques and Principles in Language Teaching. – Oxford: Oxford University Press, 2021. – 210 p.